

пір немає чіткого розмежування різних видів проблемних територій. Поняття «проблемна територія» є узагальнюючим відносно різних видів територій з проблемами розвитку. Що стосується депресивних територій, то теза про те, що депресивними можуть бути лише промислові райони, які в минулому володіли знаним економічним потенціалом, а надалі його втратили, вочевидь, є суперечливою і не відображає розмаїття виникнення депресивних територій.

**Список використаних джерел:** 1. Барановський М. О. Депресивність регіонів України. Теорія та практика досліджень: збірник наукових праць викладачів природничо-географічного. ф-ту. 2006. №1. С. 65-77.; 2. Вахович І. М., Купира М. І. Обґрунтування суті економічної категорії «депресивний регіон». Збірник наукових праць. Луцький національний технічний університет. 2014. №11 (43). С. 27-34.; 3. Вахович І. М., Купира М. І. Типологія депресивних регіонів в системі соціально-економічної небезпеки. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2015. №1. С. 35-38; 4. Вітер. О. Дацків Р., Дацшин М., Місцевий економічний розвиток: моделі для успіху. К. Інститут реформ. 2003. 40 с.; 5. Герасимчук З. В., Новосад І. Г. Депресивні території: підходи до трактування. Збірник наукових праць ЛНТУ. 2011. №31. С.95-101.; 6. Заставний Ф. Д. Депресивні регіони, поселення й галузі економіки України: проблеми, оцінка, прогнози. Географія та основи економіки у школі. 2004. №6. С. 24-29.; 7. Коломійчук В. С. Соціально-економічний розвиток адміністративного району в умовах перехідної економіки. Тернопіль. Укрмедкнига, 2001. 440 с.; 8. Новикова А. М. Депресивні території: європейський досвід та проблеми України. Стратегічна панорама. 2000. №3-4. С. 84-88; 9. Про основні напрями забезпечення комплексного розвитку малих монофункціональних міст: постанова Кабінету Міністрів України від 17.03.2000 № 521 Офіційний вісник України 2000 № 3. Ст. 21; 10. Про стимулювання розвитку регіонів: Закон України від 08.09.2005 р. №389-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2005.(№51) . Ст. 548.; 11. Плотницька С. І. Проблеми ідентифікації депресивних територій України. Вісник Запорізького національного університету. 2012. № 4 (16) С. 195-200.; 12. Топчієв О. Г., Безверхнюк Т. М., Тітенко З. В. Регіональний розвиток України і становлення регіональної політики: навчальний-методичний посібник. Одеса: ОРІДУ НАДУ. 2005. 224 с.; 13. Хвесик М. А., Горбач Л. М., Вишневська Н. В., Хвесик Ю. М. Стратегія соціально-економічного розвитку регіону (на прикладі Волинської області): монографія К. Кондор 2004. С. 376.; 14. Шевчук Я. В. Депресивні територіальні суспільні системи: критерії визначення та напрями санації. Львів. 2008. 133 с.

УДК 314.1

## **АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ЧИСЕЛЬНОСТІ НАСЕЛЕННЯ (В ПЕРІОД 1991-2019 РР.) ТА СТАТЕВО-ВІКОВА СТРУКТУРА ІРШАВСЬКОГО РАЙОНУ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

**Ж. М. Корчинська**

zhanna.korchynska@uzhnu.edu.ua

кафедра фізичної географії та раціонального природокористування Ужгородського національного університету, м. Ужгород

Територія Іршавського району займає площу близько 944,5 км<sup>2</sup>. Щільність населення району в 2018 році становила 106,4 осіб/км<sup>2</sup>. Це найвища густина населення після сусіднього Виноградівського серед усіх районів області. Середня щільність населення Закарпатської області є нижчою, ніж в районі (98,5 осіб/км<sup>2</sup>) [3, С. 14]. Висока густина населення пояснюється географічним положенням та порівняно сприятливими природними умовами району.

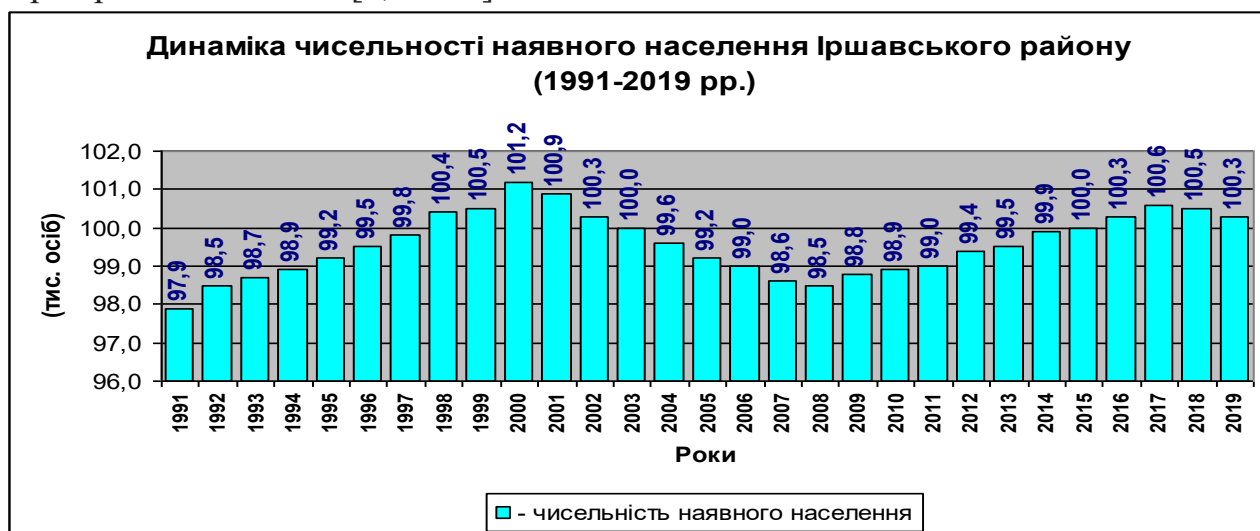
Іршавський район розташований у центральній частині Закарпатської області. Характеризується переважаючим рівнинним рельєфом, сприятливими кліматичними і гідрологічними умовами та ін. Тому більшість жителів району зайнято в сільському господарстві. Особливо популярними є вирощування ранніх овочів і фруктів, ринки збуту яких знаходяться далеко за межами області. Хоча більша частина населених пунктів району характеризується малоземеллям. Тут на дорослого жителя припадає по 0,07-0,1 га сільськогосподарських угідь. Тому дуже багато людей виїжджають на заробітки за кордон [1]. Адже область межує з 4 європейськими державами – членами ЄС, де рівень зарплат є набагато вищим, що і приваблює заробітчанин.

Щодо розподілу міського і сільського населення станом на 1 січня 2019 року серед постійного населення Іршавського району, то переважає сільське населення, яке складало 91 345 осіб (91 %), міське – 9 282 осіб (9 %). Сільське населення проживає у 46 населених пунктах, міське – жителі районного центру м. Іршава [3, С. 13]. В Закарпатській області також переважає сільське населення (63,2 %).

У національному складі найбільшу частку становлять українці – 98,6 % відповідно до перепису 2001 року. Окрім того, проживають на Іршавщині росіяни (0,6%), словаки (0,3%), угорці (0,1%) та представники інших національностей [1].

Відповідно до статистичних даних Головного управління статистики у Закарпатській області станом на 1 січня 2020 року чисельність наявного населення Іршавського району становила 100 294 осіб, постійного – 100 415 осіб [2]. Отже, населення району складала 8 % чисельності населення області.

Якщо проаналізувати чисельність наявного населення по містах і районах області станом на 1 січня 2020 року, то Іршавський район займає третє місце після Тячівського і Виноградівського районів з чисельністю населення 175 тис. і 120,8 тис. осіб відповідно [2]. Хоча за площею район займає тільки п'яте місце серед районів області [3, С. 14].

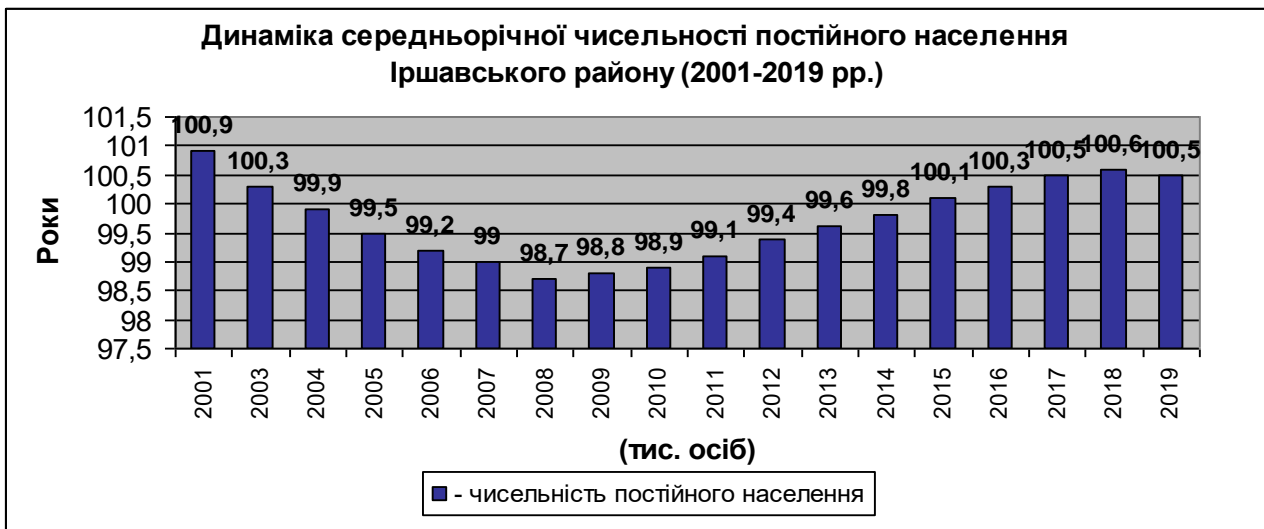


**Рис. 1.** Динаміка чисельності наявного населення Іршавського району Закарпатської області в період 1991-2019 рр. (побудовано автором станом на 1 січня 1992-2020 рр. за даними [2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19]).

Аналізуючи рис. 1, видно, що за період 1991-2019 рр., чисельність наявного населення Іршавського району постійно коливалася і має вигляд циклу. За досліджуваний період спостерігалися 2 піки максимальних показників у 2000 і 2017 роках. Тенденція зростання чисельності населення наявна в період 1991-2000 рр. з 97,9 по 101,2 тис. осіб. Далі спостерігається спад до 98,5 тис. осіб у 2008 році. (фінансово-економічна криза в Україні). Але демографічна політика держави у вигляді запровадження фінансової допомоги при народженні дитини у 2007 році сприяла, сприяла збільшенню народжуваності і чисельності населення в районі відповідно. Отже, 2008 - 2017 рр. були періодом зростання чисельності населення до 100,6 тис. осіб. Але з 2017 по 2019 рр. знову спостерігається негативна тенденція скорочення чисельності наявного населення в районі з 100,6 до 100,3 тис. осіб.

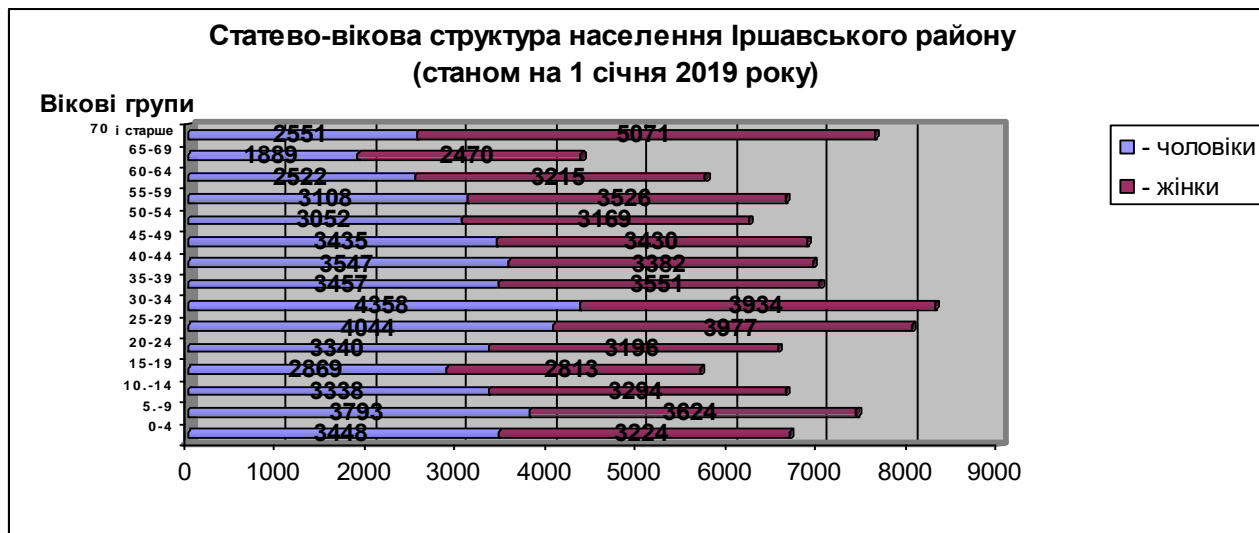
Якщо проаналізувати статистичні дані останніх років і порівняти, коли розпочався останній спад чисельності наявного населення в районах і містах обласного підпорядкування Закарпатської області, то:

- найгірша ситуація склалася у м. Берегово – з 2012 року;
- Берегівському і Мукачівському районах – з 2015 року;
- Великоберезнянському, Воловецькому, Міжгірському (гірських) районах та м. Мукачево – з 2017 року;
- Тячівському, Іршавському і Свалявському районах – з 2018 року;
- Зменшення чисельності населення спіткало трохи пізніше, з 2019 року, решта районів і в середньому Закарпатську область.
- Стабільно не спадає уже 2 роки чисельність в Ужгородському районі та м. Хуст.
- Найкраща демографічна ситуація склалася в обласному центрі м. Ужгород, де за рахунок постійного притоку населення, чисельність зростає з 2017 року [2].



**Рис. 2. Динаміка середньорічної чисельності постійного населення Іршавського району Закарпатської області в період 2001-2019 рр. (побудовано автором за даними [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19]).**

З рис. 2. видно, що середньорічна чисельність постійного населення Іршавського району за період 2001-2019 років мала такі ж тенденції, як і з наявним населенням. Спочатку з 2001 по 2008 рр. спостерігався спад чисельності населення в районі з 100,9 до 98,7 тис. осіб. А з 2008 по 2018 – зростання чисельності до 100,6 тис. осіб. Останній 2019 рік спостерігається скорочення населення. Це пов'язано зі зменшенням народжуваності, природного приросту та зростання смертності, міграції населення в районі.



*Рис. 3. Статеві-вікова структура населення Іршавського району (станом на 1 січня 2019 року) (побудовано автором за даними [3, С. 28]).*

З рис. 3. видно, що в Іршавському районі чоловіче населення переважає жіноче у вікових групах до 34, а також з 40 до 49 років. Жінки переважають у вікових групах з 35 по 39 років, а також старше 50 років. Така картина статеві-вікової структури є цікавою. Тому що чоловіки переважають у більшій кількості вікових груп, порівняно з іншими районами області, в яких переважають жінки. Виділяється вікова категорія 70 і старше років, в якому жіноче населення переважає майже у 2 рази чоловіче [3, С. 28].

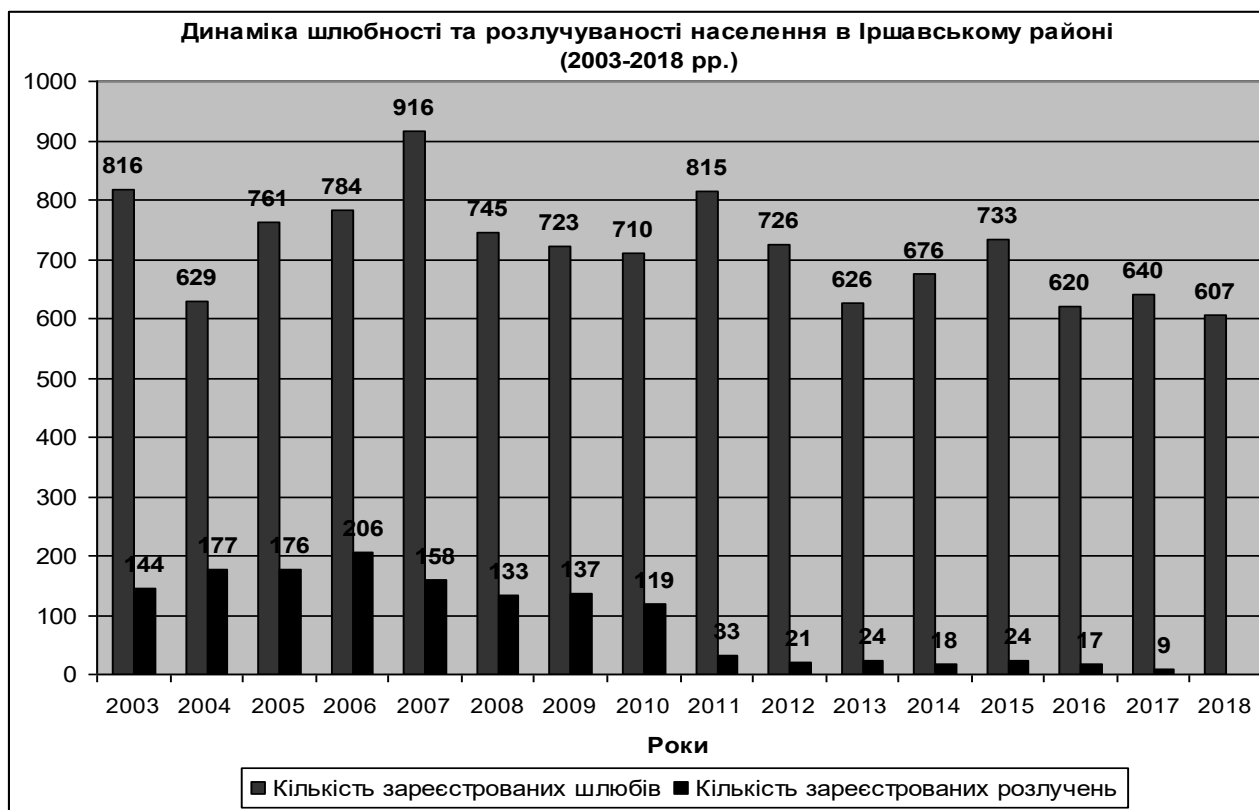
Щодо статевого складу населення станом на 1 січня 2019 року, то в Іршавському районі, чисельність жінок становить 51 876 осіб (52%) і переважає чисельність чоловіків – 48 751 осіб (48%) [3, С. 16].

Відповідно до статистичних даних Головного управління статистики у Закарпатській області вікова структура населення Іршавському районі станом на 1 січня 2019 року виглядала наступним чином:

- діти (до 15 років) склали 21 931 осіб (22 %);
- працездатне населення – 60 978 осіб (60 %);
- люди похилого віку (60 років і старше) – 17 718 осіб (18 %) [3, С. 28].

Така вікова структура населення в районі є досить цікавою. Тому що частка дітей переважає частку людей похилого віку більше, ніж в інших районах області, де частки цих двох категорій наближаються [3, С. 28].

Статеві-вікова структура населення впливає на шлюбність і розлучуваність у районі.



**Рис. 4. Шлюбність і розлучуваність по Іршавському району (2003-2018 рр.)** (побудовано автором за даними [3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18]).

З Рис. 4. видно, що найбільша кількість шлюбів і розлучень за досліджуваний період припадала на 2006-2007 роки. Останнє десятиліття максимальними показники шлюбності були у 2011 і 2015 рр. У 2016-2018 рр. спостерігається тенденція постійного скорочення шлюбів. Але радує тенденція скорочення розлучень в районі з 2011 по 2018 рр. Наприклад, кількість розлучень зменшилася у 17 раз, порівнюючи 2007 і 2017 рр.

Проаналізувавши статистичні дані щодо динаміки чисельності населення в Іршавському районі Закарпатської області протягом 1991-2019 рр., можна сказати, що коливання чисельності має циклічний характер. Соціально-економічні причини, а саме: низький рівень життя населення, безробіття і як результат – міграція, впливали на зменшення або збільшення чисельності населення в районі. В результаті негативних демографічних тенденцій: зменшення народжуваності й природного приросту населення та збільшення смертності й міграції, з 2018 року в Іршавському районі спостерігається скорочення чисельності населення. Можливо, розпочався черговий період спаду чисельності населення в районі.

**Список використаних джерел:** 1. Вікіпедія – вільна енциклопедія. – Іршавський район. — Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%86%D1%80%D1%88%D0%B0%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9\\_%D1%80%D0%B0%D0%B9%D0%BE%D0%BD](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%86%D1%80%D1%88%D0%B0%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D1%80%D0%B0%D0%B9%D0%BE%D0%BD).; 2. Головне управління статистики у Закарпатській області. Статистична інформація. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uz.ukrstat.gov.ua/statinfo/dem/index.html>; 3. Головне

управління статистики у Закарпатській області. Закарпаття у демографічному вимірі у 2018 році. Статистичний збірник, Ужгород, 2019, 87 с.; 4. Головне управління статистики у Закарпатській області. Статистичний щорічник Закарпаття за 2003 рік. — Ужгород, 2004. — С. 352-373.; 5. Головне управління статистики у Закарпатській області. Статистичний щорічник Закарпаття за 2004 рік. — Ужгород, 2005. — С. 394-415.; 6. Головне управління статистики у Закарпатській області. Статистичний щорічник Закарпаття за 2005 рік. — Ужгород, 2006. — С. 372-393.; 7. Головне управління статистики у Закарпатській області. Статистичний щорічник Закарпаття за 2006 рік. — Ужгород, 2007. — С. 370-391.; 8. Головне управління статистики у Закарпатській області. Статистичний щорічник Закарпаття за 2007 рік. — Ужгород, 2008. — С. 356-374.; 9. Головне управління статистики у Закарпатській області. Статистичний щорічник Закарпаття за 2008 рік. — Ужгород, 2009. — С. 342-360.; 10. Головне управління статистики у Закарпатській області. Статистичний щорічник Закарпаття за 2009 рік. — Ужгород, 2010. — С. 332-350.; 11. Головне управління статистики у Закарпатській області. Статистичний щорічник Закарпаття за 2010 рік. — Ужгород, 2011. — С. 322-340.; 12. Головне управління статистики у Закарпатській області. Статистичний щорічник Закарпаття за 2011 рік. — Ужгород, 2012. — С. 325-344.; 13. Головне управління статистики у Закарпатській області. Статистичний щорічник Закарпаття за 2012 рік. — Ужгород, 2013. — С. 294-314.; 14. Головне управління статистики у Закарпатській області. Статистичний щорічник Закарпаття за 2013 рік. — Ужгород, 2014. — С. 300-318.; 15. Головне управління статистики у Закарпатській області. Статистичний щорічник Закарпаття за 2014 рік. — Ужгород, 2015. — С. 291-308.; 16. Головне управління статистики у Закарпатській області. Статистичний щорічник Закарпаття за 2015 рік. — Ужгород, 2016. — С. 29-50.; 17. Головне управління статистики у Закарпатській області. Статистичний щорічник Закарпаття за 2016 рік. — Ужгород, 2017. — С. 29-50.; 18. Головне управління статистики у Закарпатській області. Закарпаття у демографічному вимірі у 2017 році. Статистичний збірник, Ужгород, 2019, 95 с.; 19. Статистичні дані чисельності населення в Іршавському районі за період 1991–2006 роки / Головне управління статистики у Закарпатській області [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.uz.ukrstat.gov.ua>.

УДК 911.3

## **МЕТОДИКА СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ТРАНСПОРТНОГО КОМПЛЕКСУ РЕГІОНУ**

**Т. В. Лимарь**

*t\_lymar@ukr.net*

*кафедра географії та методики її навчання Полтавського національного педагогічного  
університету імені В. Г. Короленка, м. Полтава*

Для визначення рівня розвитку транспортного комплексу регіону та розробки основних напрямів удосконалення його територіальної організації необхідно провести суспільно-географічний аналіз, що передбачає використання певної методики.

Н. І. Коноваловою [1] запропоновано вивчати транспортний комплекс у такій послідовності:

1. Значення транспорту в забезпеченні вантажних та пасажирських перевезень, у розвитку внутрішніх і зовнішніх економічних зв'язків.